

« ut sex dierum vel levis error jejunii quoque fontibus abluatur : » quid faciemus de illo errore, qui subreperit Dominico die, in quo scandalum est jejunare? Aut si die ipso nullus Christianis error obrepit, videat homo iste, qui ventricolas tanquam magnus jejunator accusat, quantum honoris et utilitatis ventribus tribuat, si tunc non erratur, quando prandetur. An forte in jejunio sabbati tantum bonum constituit, ut aliorum sex dierum, hoc est, ipsius etiam Dominici vel levem, sicut dicit, errorem, solum jejunium sabbati possit abolere, et solo ipso die non erretur, quo toto utique jejunatur? Quid est ergo quod diem Dominicum sabbato, velut Christiano jure, præponit? Ecce secundum ipsum dies sabbati multo sanctior invenitur, in quo et non erratur, cum ejus toto spatio jejunatur, et eodem jejunio sex cæterorum dierum, ac per hoc ipsius Dominici error abluatur: puto quod tibi non placet ista præsumptio.

XI. Jam vero cum se hominem spiritalem videri velit, et tanquam carnales, pransores sabbati accuset, attende quemadmodum Dominici diei non parco prandio reficiatur, sed alogia delectetur. Quid est autem alogia, quod verbum ex Græca lingua usurpatum est, nisi cum epulis indulgetur, ut a rationis tramite devietur? Unde animalia ratione carentia dicuntur aloga, quibus similes sunt ventri dediti: propter quod, immoderatum convivium, quo mens, in qua ratio dominatur, ingurgitatione vescendi ac bibendi quodammodo obruitur, alogia nuncupatur. Insuper etiam propter cibum ac potum, non mentis, sed ventris alogia diei Dominici dicit esse cantandum: « Saturasti, Domine, animam inanem, et potasti animam sitientem. » O virum spiritalem, o carnalium reprehensorem, o magnum jejunatorem, et non ventricultorem! Ecce qui nos admonet ne lege ventris legem Domini cor-

rumpamus, ne panem cœli vendamus esca terrena: et adjungit, « Quia esca Adam paradiso periit, esca Esaü primatum amisit. » Ecce qui dicit: « Est enim Satanæ usitata calumnia, tentatio ventris, qui modicum suadet ut auferat totum. Et horum, inquit, interpretatio præceptorum ventricolas minus incurvat. »

XII. Nonne his verbis suis id agere videtur, ut etiam die Dominico jejunetur? Alioquin sanctior erit sabbati dies, quo Dominus in monumento requievit, quam Dominicus, quo a mortuis resurrexit. Sanctius est enim profecto sabbatum, si secundum verba hujus, in sabbato per jejunium peccatum omne vitatur, et quod diebus aliis contractum est, aboletur: in Dominico autem per escam ventris tentatio non cavetur, et diabolicæ calumniæ locus datur, et paradiso peritur, et primatus amittitur. Quid ergo est, quod rursus sibi ipse contrarius admonet, ut non prandio modesto, sobrio, Christiano, reficiamur Dominico die, sed in alogia lætantes plaudentesque cantemus, « Saturasti, Domine, animam inanem, » et potasti animam sitientem? » Nempe si tunc non erramus, quando jejunamus, et aliorum sex dierum errores tunc abluimus, cum sabbato jejunamus; nullus erit die Dominico deterior, nullus sabbato melior. Crede, dilectissime frater, nemo legem sicut iste intelligi nisi qui non intelligit. Si enim Adam non cibus¹, sed prohibitus cibus perdidit, et Esaü nepotem sancti Abrahamæ non esca², sed usque ad contemptum sacramenti, quod in primatu suo habuit, concupita esca damnavit: sic a sanctis et fidelibus pie prandetur, quemadmodum a sacrilegis et incredulis impie jejunatur. Præponitur autem dies Dominicus sabbato fide resurrectionis, non consuetudine refectionis, aut etiam vinolentæ licentia cantionis.

¹ Gen. iii, 6. — ² Id. xxv, 33.

XIII. « Moyses, inquit, **quadraginta** diebus panem non manducavit, nec bibit **aquam**. » Cur autem hoc dixerit, subjungit atque ait, « **Ecce** Moyses amicus Dei, nubis inquilinus, delator legis, et populi dux ter bina sabbata jejunio celebrans non offensam, sed meritum collocavit. » Numquid attendis quid hinc possit consequenter opponi? Quia utique **si** Moysi jejunantis propterea ponit exemplum, quoniam **in** illis quadraginta diebus ter bina, sicut loquitur, sabbata jejunavit, et ex hoc vult persuadere, ut sabbato jejunetur: ex hoc ergo persuadeat, ut et Dominico jejunetur, quia **in** illis quadraginta diebus nihilominus Moyses ter binos **Dominicos** jejunavit. Sed addit ac dicit, « Et adhuc **cum** Christo Dominicus dies imminente Ecclesiae servabatur: » quod cur dixerit, nescio. Si enim propterea quia **multo** magis jejunandum est, postea quam venit cum **Christo** Dominicus dies: ergo, quod absit, etiam ipso **Dominico** jejunetur. Si autem timuit, ne propter dierum **quadraginta** jejunium objiceretur etiam Dominico jejunandum, et ideo addidit, quod adhuc cum Christo imminente Ecclesiae dies Dominicus servabatur, ut videlicet ea **causa** intelligatur jejunasse Moyses etiam die, qui sequitur sabbatum, quia nondum venerat Christus, per quem **factus** est ipse dies Dominicus, quo non expediat jejunari: **cur** ipse Christus quadraginta diebus similiter jejunavit? **Cur** non in illis diebus quadraginta, ter binis, qui sequebantur sabbatum, jejunium solvit, ut jam Dominici diei **prandium** commendaret etiam ante resurrectionem suam, **sicut** sanguinem suum potandum dedit ante passionem? **Vides** certe dierum quadraginta jejunium, quod iste commemorat, sic ad rem non pertinere ut sabbato jejunemus, quomodo ad rem non pertinet ut Dominico jejunemus.

XIV. Prorsus non attendit, quid ei de die Dominico

possit opponi, quando sicut accusanda sunt ebriosa convivium, et omnis vorax ac temulenta luxuries; sic accusat prandia sabbatorum, cum possint et ipsa esse modestorum atque sobriorum. Et ideo non est illi ad singula respondendum, quoniam pro sabbati prandio vitia luxuriæ reprehendendo, eadem atque eadem sæpe dicit, aliud non inveniendū quod dicat, nisi quod inaniter et ad rem non pertinens dicit. Utrum non sit sabbato jejunandum quaeritur, non utrum sabbato non sit luxuriandum; quod nec Dominico faciunt, qui Deum timent, quamvis in illo utique non jejunent. Quis autem diceret quod iste ausus est dicere? « Quomodo, inquit, pro nobis, aut per nos rata erunt Deo, aut digna, quæ nos sanctificata die ad peccatum cogant? » Sanctificatam diem sabbati confitetur, et ad peccatum dicit cogi homines, quia prandetur. Ac per hoc secundum istum, aut dies Dominicus sanctificatus non est, et incipit esse sabbatum melius: aut si est et Dominicus dies sanctificatus, ad peccatum cogimur, quia prandemus.

XV. Et conatur testimoniis probare divinis sabbato jejunandum. Sed unde hoc probet omnino non invenit. « Manducavit, inquit, et bibit Jacob vinum, et satiatus » est, et recessit a Deo salutari suo, et ceciderunt una » die viginti tria millia¹, » quasi dictum sit: Prandit sabbato Jacob, et recessit a Deo salutari suo. Et Apostolus quando commemoravit cecidisse tot millia, non ait; Neque prandeamus sabbato, sicut illi pranderunt: sed ait, « Neque fornicemur, sicut quidam eorum fornicati sunt » et ceciderunt una die viginti tria millia². » Quid sibi etiam vult quod ait, « Sedit autem populus manducare et » bibere, et surrexerunt ludere? » Posuit quidem et Apostolus hoc testimonium, sed ut a servitute idolorum, non

¹ Exod. xxxii, 9 et 28. — ² 1 Cor. x, 8.

a sabbati prandio prohiberet. Sabbato autem illud factum esse, iste non probat, sed ut libitum est suspicatur. Sicut autem fieri potest ut jejunetur, et cum jejunium solvitur, si quis ebriosus est, tunc inebrietur: ita fieri potest ut non jejunetur, et si temperantes sunt homines, modestissime prandeatur. Quid est ergo quod sabbati volens persuadere jejunium, adhibet Apostolum testem dicentem: « Nolite inebriari vino, in quo est omnis luxuria¹; » quasi diceret. Nolite prandere sabbato, quia ibi est omnis luxuria. Sicut autem hoc præceptum apostolicum, ne inebrientur vino, in quo est omnis luxuria, observatur a Christianis Deum timentibus, quando prandetur die Dominico, ita observatur quando prandetur et sabbato.

XVI. « Ut expressius, inquit, errantibus contradicam, nemo jejunio Deum, etsi non promeretur, offendit; porro et non offendere promereri est. » Quis hoc diceret, nisi qui nollet considerare quid diceret? Ergo pagani quando jejunant, non ideo magis offendunt Deum? Aut si de Christianis voluit quod dixit intelligi, quis non Deum offendet, si velit cum scandalo totius, quæ ubique dilatatur, Ecclesiæ, die Dominico jejunare? Deinde subjicit testimonia de Scripturis ad causam, quam suscepit, nihil valentia. « Jejunio, inquit, Elias paradiso donatus in corpore regnat: » quasi jejunium non prædicent qui sabbato non jejunant, sicut jejunium prædicant, qui tamen die Dominico non jejunant: aut Elias eo tempore² jejunaverit, quo populus Dei etiam sabbato jejunabat. Quod autem respondimus de quadraginta diebus jejunii Moysis, hoc deputa esse responsum, et de quadraginta diebus Eliæ. « Jejunio, inquit, Daniel leonum siccam rabiem illæsus evasit, » quasi legerit quod sabbato jejunaverit, aut etiam cum ipsis leonibus sabbato fuerit: ubi tamen legimus quod et pranderit. « Jejunio,

¹ Ephes. v, 28. — ² Forte non.

inquit, trium fida germanitas ignibus coruscanti carceri dominata, rogi hospitio susceptum Dominum adoravit. » Hæc exempla sanctorum, nec ad persuadendum cujuscumque diei jejunium valent, quanto minus sabbati? quandoquidem non solum non legitur tres viros sabbato fuisse missos in caminum ignis ardentem; sed ne illud quidem legitur, tamdiu illic eos fuisse, ut possit quisquam dicere eos jejunasse, imo vero vix unius horæ spatium est, quo eorum confessio hymnusque cantatur. Nec amplius inter illas flammæ innocuas deambulaverunt, quam canticum illud terminaverunt. Nisi forte ab isto etiam unius horæ spatium jejunio deputatur. Quod si ita est, non habet quod succenseat pransoribus sabbati. Usque ad horam enim prandii, multo quam in illo camino prolixius jejunatur.

XVII. Adhibet et illud Apostoli testimonium, ubi ait, « Non est regnum Dei esca et potus, sed justitia et pax, » et gaudium, in Spiritu sancto¹. » Et regnum Dei, Ecclesiam vult intelligi, in qua Deus regnat. Obsecro te, numquid hoc agebat Apostolus, cum ista loqueretur, ut sabbato a Christianis jejunaretur? Sed nec de ipso cujuscumque diei jejunio loquebatur, cum hæc diceret. Dictum est enim adversus eos, qui more Judæorum secundum veterem legem in observatione quorumdam ciborum putabant esse munditiam, et ad eorum fratrum admonitionem, per quorum escam et potum indifferenter acceptum scandalizabantur infirmi. Ideo cum dixisset: « Noli illum in » esca tua perdere, pro quo Christus mortuus est: » et « Non ergo blasphemetur bonum nostrum: » tunc adjunxit, « Non enim est regnum Dei esca et potus². » Nam sicut iste verba hæc Apostoli intelligit, ut regnum Dei, quod est Ecclesia, non sit in esca et potu, sed in jejunio:

¹ Rom. xiv, 17. — ² Ibid. 15.

non dico sabbatis jejunare, sed nunquam omnino cibum ac potum sumere deberemus, ne de isto Dei regno unquam recederemus. Puto autem quia, isto confitente, aliquanto religiosius die Dominico ad Ecclesiam pertinemus, quando tamen et ipso concedente prandemus.

XVIII. « Cur, inquit, sacrificium potiori Domino charum murmuramus offerre, quod spiritus desiderat et Angelus laudat? » Deinde adjungit Angeli testimonium dicentis: « Bona est oratio cum jejunio et eleemosyna¹. » Quid dixerit, « potiori Domino, » nescio nisi forte scriptor erravit, et te fugit, ut quod mihi legendum misisti, non emendares. Sacrificium ergo Domino charum, jejunium vult intelligi, quasi de jejunio versetur hæc quæstio, et non de jejunio sabbati. Neque enim Dominicus dies sine sacrificio, quod Deo charum est, peragitur, quia non jejunatur. Sequitur adhuc et ingerit testimonia a causa, quam defendendam suscepit, penitus aliena. « Immola, inquit, » Deo sacrificium laudis²: » et istam vocem divini Psalmi volens ad quod agitur nescio quomodo connectere, « Uti- que, inquit, non sanguinis aut ebrietatis convivium, quo non laudes debitæ Deo, sed blasphemiae diabolo suffragante sylvescunt. » O improvidam præsumptionem! Non ergo immolatur sacrificium laudis Dominico die, quia non jejunatur; sed agitur ebrietatis convivium, et blasphemiae diabolo suffragante sylvescunt. Quod si nefas est dicere; intelligat non jejunium significari in eo quod scriptum est, « Immola Deo sacrificium laudis. » Jejunium quippe certis diebus, et maxime festis non agitur. Sacrificium vero laudis ab Ecclesia toto orbe diffusa diebus omnibus immolatur. Alioquin quod nullus, non dico Christianus, sed nec insanus dicere auderet, dies illi quinquaginta post Pascha usque ad Pentecosten quibus non jejunatur, erunt se-

¹ Tobie, xii, 18. — ² Psal. XLIX, 14.

cundum istum a sacrificio laudis alieni quibus tantummodo diebus in multis ecclesiis, in omnibus autem maxime cantatur Halleluia, quam vocem laudis esse nullus Christianus, quamlibet imperitus ignorat.

XIX. Confitetur tamen etiam ipso die Dominico non in ebrietate, sed in jucunditate pranderi, cum dicit, debere nos ex Judæis et Gentibus multos Christianos nomine, fide paucos electos, vespertino sabbatorum incenso, pro pecudum victimis jejunium Deo placitum laudibus immolare, cujus fervore cremata deficient opera delictorum. « Et mane, inquit, exaudiat nos a nobis auditus, et erunt nobis domus ad manducandum et bibendum, non in ebrietate, sed in jucunditate Dominica celebritate perfecta. » Tunc ergo eulogia, non ut superius ait, alogia celebratur. Sed quid eum offendit sabbati dies quem Dominus sanctificavit, ignoro, ut in eo non putet posse manducari et bibi cum tali jucunditate, quæ careat ebrietate, cum sit ante sabbatum jejunare possimus, quomodo dicit ante Dominicum sabbato jejunandum: an continuo biduo pranderi nefas esse arbitratur? Videat ergo quanta afficiat contumelia ipsam quoque Romanam ecclesiam, ubi et his hebdomadibus, in quibus quarta et sexta et sabbato jejunatur, tribus tamen diebus continuis Dominico scilicet ac deinde secunda et tertia prandetur.

XX. « Ovium vitam certum est, inquit, arbitrio pendere pastorum. Sed vae qui dicunt, quod bonum malum » et tenebras lucem, et lucem tenebras, et amarum dulce, » et dulce amarum¹. » Quid sibi velint hæc verba ejus, non non satis intelligo. Si enim hæc, ut scribis, sic Urbicus dicit, in Urbe plebs pendens ex pastoris arbitrio cum episcopo suo jejunat sabbato. Si autem sic ad te ista scripsit, tibi quia in epistola tua et ipse quiddam tale scripsisti, non

¹ Isai. v, 20.

persuadeat urbem Christianam sic laudare sabbato jejunantem, ut cogaris orbem Christianum damnare prandentem. Cum dicit, « Væ qui dicunt quod bonum malum, et tenebras lucem, et lucem tenebras, et amarum dulce, et dulce amarum, » jejunium sabbati volens intelligi bonum et lucem et dulce; prandium vero, malum et tenebras et amarum: quis eum dubitat in omnibus Christianis sabbato prandentibus universum orbem damnare terrarum? Nec se ipse respicit, nec quid dicat attendit, ut scriptis suis ab ista præcipiti cohibeatur audacia. Continuo quippe subjunxit: « Nemo ergo vos judicet in esca aut in » potu¹: » quod ipse utique facit, qui sabbato sumentes escam, potumque sic arguit. Quantum erat, ut hinc ei veniret in mentem etiam illud, quod idem Apostolus alibi dicit, « Qui manducat, non manducantem non spernat: et » qui non manducat, manducantem non judicet²? » Istum modum, hoc temperamentum, quo scandala devitaret, inter jejunantes sabbato et manducantes teneret, ut et ipsum non manducantem manducans quisque non sperneret, et ipse non manducans manducantem non judicaret.

XXI. « Petrus etiam, inquit, Apostolorum caput, cæli janitor, et Ecclesiæ fundamentum, extincto Simone, qui diaboli fuerat non nisi jejunio vincendi figura, id ipsum Romanos edocuit, quorum fides annuntiatur universo orbi terrarum. » Numquid ergo cæteri Apostoli prandere Christianos contra Petrum docuerunt in universo orbe terrarum? Sicut itaque inter se vixerunt concorditer Petrus, et condiscipuli ejus, sic inter se concorditer vivant sabbato jejunantes quos plantavit Petrus, et sabbato prandentes quos plantaverunt condiscipuli ejus. Est quidem et hæc opinio plurimorum, quamvis eam perhibeant esse falsam plerique Romani, quod apostolus Petrus cum Simone

¹ Coloss. II, 16. — ² Rom. XIV, 3.

Mago die Dominico certaturus, propter ipsum magnæ tentationis periculum, pridie cum ejusdem urbis ecclesia jejunaverit, et consecuto tam prospero gloriosoque successu, eundem morem tenuerit, eumque imitatae sint nonnullæ Occidentis ecclesiæ. Sed si, ut iste dicit, Simon Magus figura erat diaboli; non plane sabbatarius aut Dominicarius, sed quotidianus est ille tentator: nec tamen adversus eum quotidie jejunatur, quando et diebus Dominicis omnibus, et quinquaginta post Pascha, et per diversa loca diebus solemnibus Martyrum et festis quibusque prandetur: et tamen diabolus vincitur, si oculi nostri sint semper ad Dominum, ut ipse evellat de laqueo pedes nostros: et sive manducamus, sive bibimus, sive quodcumque facimus, omnia in gloriam Dei faciamus: et quantum in nobis est, sine offensione simus Judæis et Græcis et Ecclesiæ Dei. Quod parum cogitant, qui cum offensione manducant, vel cum offensione jejunant, et per utramlibet intemperantiam scandala concitant, quibus non superatur diabolus, sed lætatur.

XXII. Quod si respondeatur, hoc docuisse Jacobum Jerosolomis, Ephesi Joannem, cæterosque aliis locis, quod docuit Romæ Petrus, id est, ut sabbato jejunetur, sed ab hac doctrina terras cæteras deviasse, atque in ea Romam stesisse: et e contrario refertur Occidentis potius aliqua loca, in quibus Roma est, non servasse quod Apostoli tradiderunt: Orientis vero terras, unde coepit ipsum Evangelium prædicari, in eo quod ab omnibus simul cum ipso Petro Apostolis traditum est, ne sabbato jejunetur, sine aliqua varietate mansisse: interminabilis est ista contentio, generans lites, non finiens quæstiones. Sit ergo una fides universæ, quæ ubique dilatatur, Ecclesiæ, tanquam intus in membris, etiamsi ipsa fidei unitas quibusdam diversis observationibus celebratur, quibus nullo

modo quod in fide verum est impeditur. « Omnis enim » pulchritudo filiæ Regis intrinsecus ¹ : » Illæ autem observationes quæ varie celebrantur, in ejus veste intelliguntur : unde ibi dicitur, « in fimbriis aureis circumamicta » varietate. » Sed ea quoque vestis ita diversis celebrationibus varietur, ut non adversis contentionibus dissipetur.

XXIII. « Postremo, inquit, si Judæus sabbatum colendo Dominicum negat, quomodo Christianus observat sabbatum ? Aut simus Christiani, et Dominicum colamus ; aut simus Judæi, et sabbatum observemus : « Nemo enim » potest duobus dominis servire ². » Nonne ita loquitur, tanquam sabbati alius dominus sit, alius Domini ? Nec illud audit, quod et ipse commemoravit : « Dominus est » enim sabbati filius hominis ³. » Quod autem ita nos vult esse a sabbato alienos, sicut Judæi sunt a Dominico alieni, nonne tantum errat ut possit etiam dicere, ita nos non debere accipere Legem nec Prophetas, sicut Judæi non accipiunt Evangelium nec Apostolos ? Quod qui sapit, quid mali sapiat utique intelligis. « Sed vetera, inquit, » omnia transierunt, et in Christo facta sunt nova : » hoc verum est. Nam propterea sicut Judæi sabbatis non vacamus, etiamsi ad significandam requiem, quæ illo die significata est, Christiana sobrietate et frugalitate servata, jejunii vinculum relaxamus. Et si aliqui fratres nostri requiem sabbati, relaxatione jejunii significandam esse non putant, nequaquam de vestis reginæ varietate litigamus, ne ipsius reginæ, ubi unam fidem etiam de ipsa requie retinemus, interiora membra vexemus. Etsi enim quia vetera transierunt, cum eis transiit etiam carnalis vacatio sabbati : non tamen quia sabbato et Dominico sine superstitione vacatione prandemus, ideo duobus dominis servimus, quia et sabbati et Domini unus est Dominus.

¹ Psal. XLIV, 14. — ² Matth. VI, 24. — ³ Luc. VI, 5.

XXIV. Iste autem qui vetera transisse sic dicit, « ut in Christo cederet ara altari, gladius jejunio, precibus ignis, pani pecus, poculo sanguis, » nescit altaris nomen magis Legis et Prophetarum litteris frequentatum, et altare Deo prius in tabernaculo, quod per Moysen factum est, collocatum ; aram quoque in apostolicis litteris inveniri, ubi Martyres clamant sub ara Dei. Dicit cessisse jejunio gladium, non recordans illum ; quo milites Evangelici armantur ex utroque Testamento, gladium bis acutum. Dicit cessisse precibus ignem, quasi non et tunc preces deferbantur in templum, et nunc a Christo ignis est missus in mundum. Dicit cessisse pani pecus, tanquam nesciens et tunc in Domini mensa panes propositionis poni solere, et nunc se de agni immaculati corpore parem sumere. Dicit cessisse poculo sanguinem, non cogitans etiam nunc se accipere in poculo sanguinem. Quanto ergo melius et congruentius vetera transisse, et nova in Christo facta esse, sic diceret, ut cederet altare altari, gladius gladio, ignis igni, panis pani, pecus pecori, sanguis sanguini. Videmus quippe in his omnibus carnalem vetustatem spiritali cedere novitati. Sic ergo intelligendum est, sive in isto die volubili septimo prandeatur, sive a quibusdam etiam jejunetur, tamen sabbato spiritali sabbatum carnale cessisse : quando in isto sempiterna et vera requies concupiscitur ; in illo vacatio temporalis jam superstitione contemnitur.

XXV. Cætera quæ sequuntur, quibus suam disputationem iste concludit, sicut alia quædam quæ inde commemoranda non arbitratus sum, multo magis ad causam non pertinent in qua de jejunio sabbati vel prandio disputatur. Sed ea tibi ipsi, maxime si ex iis quæ a me dicta sunt aliquid adjuvaris, advertenda et judicanda dimitto. Si autem quoniam huic quantum potui sufficienter respondisse

me puto de hac re sententiam meam quæris, ego in Evangelicis et Apostolicis litteris, totoque instrumento quod appellatur Testamentum Novum, animo id revolvens video præceptum esse jejunium. Quibus autem diebus non oporteat jejunare, et quibus oporteat, præcepto Domini vel Apostolorum non invenio definitum. Ac per hoc sentio, non quidem ad obtinendam, quam fides obtinet atque justitia, in qua est pulchritudo filiae regis intrinsecus, sed tamen ad significandam requiem sempiternam, ubi est verum sabbatum, relaxationem quam constrictionem jejunii aptius convenire.

XXVI. Verumtamen in hujus sabbati jejunio sive prandio, nihil mihi videtur tutius pacatiusque servari, « quam ut qui manducat non manducantem non spernat, et qui non manducat manducantem non judicet: quia neque si manducaverimus abundabimus, neque si non manducaverimus egebimus¹: » custodita scilicet eorum inter quos vivimus, et cum quibus Deo vivimus, in his rebus inoffensa societate. Sicut enim quod ait Apostolus verum est, « malum esse homini, qui per offensionem manducat²: » ita malum est homini, qui per offensionem jejunat. Non itaque simus eis similes, qui videntes Joannem non manducantem nec bibentem, dixerunt, « Dæmonium » habet³. » Sed nec rursus eis, qui videntes Christum manducantem et bibentem, dixerunt: « Ecce homo vorax » et vinosus, amicus publicanorum et peccatorum. » Rem quippe valde necessariam his dictis Dominus ipse subjecit atque ait: « Et justificata est Sapientia in filiis suis. » Qui sint autem isti, si requiris, lege quod scriptum est; « Filii » sapientiae Ecclesia justorum⁴: » ii sunt, qui quando manducant, non manducantes non spernunt, quando non manducant, manducantes non judicant? sed eos plane,

¹ Rom. xiv, 3. — ² Ibid. 30. — ³ Matth. xi, 18. — ⁴ Eccli. iij, 1.

qui per offensionem non manducant, sive manducant, vel spernunt vel judicant.

XXVII. Et de die quidem sabbati facilior causa est, quia et Romana jejunat Ecclesia, et aliæ nonnullæ, etiamsi paucae, sive illi proximæ sive longinquæ: die autem Dominico jejunare scandalum est magnum, maxime postea quam innotuit detestabilis multumque fidei catholicæ Scripturisque divinis apertissime contraria hæresis Manichæorum, qui suis auditoribus ad jejunandum istum tanquam constituerunt legitimum diem; per quod factum est, ut jejunium diei Dominici horribilius haberetur. Nisi forte aliquis idoneus sit nulla refectione interposita ultra hebdomadam perpetuare jejunium, ut jejunio quadraginta dierum, quantum potuerit, appropinquet; sicut aliquos fecisse cognovimus. Nam et ad ipsum quadragenarium numerum pervenisse quemdam, a fratribus fide dignissimis nobis asseveratum est. Quemadmodum enim veterum patrum temporibus, Moyses et Elias nihil contra prandia sabbatorum fecerunt, cum diebus quadraginta jejunaverunt: ita qui potuerit septem dies jejunando transire, non sibi ad jejunandum eligit Dominicum diem, sed in iis eum invenit, quos jejunaturum se vovit plurimos dies. Jejunium tamen etiam continuatum si in hebdomade solvendum est, nullo congruentius quam Dominico die solvitur. Si autem post hebdomadem corpus reficitur, non utique ad jejunandum dies Dominicus eligitur; sed in numero, quem voveri placuit, invenitur.

XXVIII. Nec illud moveat quod Priscillianistæ Manichæorum simillimi ad jejunandum die Dominico solent testimonium de Apostolorum Actibus adhibere, cum esset apostolus Paulus in Troade. Sic enim scriptum est: « In » una autem sabbati congregatis nobis frangere panem, » Paulus disputabat illis exiturus alia die, produxitque

» sermonem usque ad medium noctis ¹. » Deinde cum descendisset de coenaculo, ubi congregati erant, ad resuscitandum adolescentem, qui gravatus somno de fenestra ceciderat et mortuus ferebatur, de ipso Apostolo Scriptura sic loquitur, « Ascendens autem, inquit, cum fregisset » panem atque gustasset, satisque esset allocutus usque ad » diluculum, sic profectus est. » Absit ut hoc sic accipiatur, tanquam solerent Apostoli Dominico die solemniter jejunare. Una enim sabbati tunc appellabatur dies, qui nunc Dominicus appellatur, quod in Evangeliiis apertius invenitur. Nam dies resurrectionis Domini, prima sabbati a Matthæo ², a cæteris autem tribus, una sabbati dicitur: quem constat eum esse, qui Dominicus postea appellatus est. Aut ergo post peractum diem sabbati, noctis initio fuerant congregati, quæ utique nox jam ad diem Dominicum, hoc est, ad unam sabbati pertinebat: et ita eadem nocte fracturus panem, sicut frangitur in sacramento corporis Christi, produxit sermonem usque ad medium noctis, ut post sacramenta celebrata, rursus usque ad diluculum alloquens congregatos, quoniam multum festinabat, ut lucescente proficisceretur Dominico die. Aut certe si in una sabbati non per noctem, sed per diem hora Domini fuerant congregati; eo ipso quo dictum est, « Paulus » disputabat illis exiturus alia die, » expressa est causa producendi sermonis, quia fuerat exiturus, et eos sufficienter instruere cupiebat. Non ergo solemniter die Dominico jejunabat sed necessarius sermo, qui studii ferventissimi audiebantur ardore, reficiendi corporis causa interrumpendus esse non visus est profecturo Apostolo, qui eos, propter alios suos usquequaque discursus, vel alias nunquam vel rarissime visitabat; præsertim quia tunc ex illis terris sicut consequentia docent, ita discessurus erat, ut jam non esset

¹ Act. xx, 7. — ² Matth. xxviii, 1.

eos in carne visurus. Ac per hoc magis ostenditur Dominicis diebus solita illis non fuisse jejunia: quia ne hoc crederetur, curavit scriptor libri causam producendi sermonis exponere: ut sciremus si aliqua necessitas oriatur, urgentiori actioni non esse prandium præferendum; quamvis ab istis avidissime audientibus, et ipsum fontem cogitantibus profecturum, atque ideo magna siti non aquæ, sed verbi sine satietate quidquid influebat haurientibus, non tantum carnale prandium, verum etiam cœna contempta est.

XXIX. Sed tunc quamvis Dominico die solita illis jejunia non fuissent, non erat tamen Ecclesiæ tam insignis offensio, si aliqua tali necessitate, qualem apostolus Paulus habuit, die toto Dominico usque ad medium noctis, vel etiam usque ad diluculum reficere corpora non curarent. Nunc vero postea quam hæretici, maxime impiissimi Manichæi, jejunia diei Domini non aliqua necessitate occurrente peragere, sed quasi sacra solemnitate statuta dogmatizare cœperunt et innotuerunt populis christianis; profecto nec tali necessitate, qualem Apostolus habuit, existimo faciendum esse quod fecit: ne majus malum incurratur in scandalo, quam bonum percipiatur ex verbo. Quidquid tamen causæ vel necessitatis extiterit, cur homo christianus die Dominico jejunare cogatur, sicut etiam illud in Actibus Apostolorum invenimus in naufragii periculo ¹, ubi et ipse Apostolus navigabat, quatuordecim diebus: ac per hoc duobus Dominicis jejunatum: nullo modo dubitare debemus, Dominicum diem, quando non plures dies sine ulla refectione continuandi voventur, inter jejuniorum dies non esse ponendum.

XXX. Cur autem quarta et sexta maxime jejunet Ecclesia, illa ratio reddi videtur, quod considerato Evangelio,

¹ Act. xxvii, 33.